

Doživljanje študija na daljavo med epidemijo covida-19 pri študentih Univerze v Mariboru

Mateja Pšunder

Univerza v Mariboru
mateja.psunder@um.si

Patricija Sedminek

Študentka Univerze v Mariboru
patricija.sedminek@student.um.si

Katja Košir

Univerza v Mariboru
katja.kosir@um.si

Izbruh koronavirusa SARS-CoV-2 in posledična razglasitev svetovne pandemije sta posegla v različne vidike življenja ljudi in posebej intenzivno zaznamovala vzgojno-izobraževalni proces na vseh ravneh izobraževanja. Izobraževanje se je iz učilnic čez noč preneslo v spletno okolje, kar je učitelje in učence oziroma študente postavilo pred nove izzive. V prispevku predstavljamo rezultate raziskave, v kateri nas je zanimalo, kako so študentje Univerze v Mariboru doživljali študij na daljavo med epidemijo. V raziskavi je sodelovalo 220 študentov Univerze v Mariboru. Rezultati so pokazali, da je večina študentov s študijem na daljavo nekako shajala. Hkrati je pomembno, da smo pozorni na težave in negotovosti, s katerimi so se študentje soočali v tem času. Več kot polovica je poročala o težavah s koncentracijo pri spremljanju študijskega procesa in motivaciji za študij ter o negotovostih, povezanih s potekom študija na daljavo. Čeprav je o nekaterih drugih težavah, povezanih s študijem na daljavo, poročal manjši delež študentov, je pomembno, da tudi teh ne prezremo. Njihove izkušnje lahko predstavljajo izhodišče za premislek o možnostih za izboljšanje kakovosti visokošolskega pouka.

Ključne besede: izobraževanje na daljavo, epidemija covida-19, študentje, visokošolsko izobraževanje, Univerza v Mariboru

Uvod

Decembra 2019 se je na Kitajskem prvič pojavil koronavirus SARS-CoV-2, v Sloveniji pa je bil prvi primer potrjen štiri mesece kasneje. Zaradi hitrega širjenja virusa je Svetovna zdravstvena organizacija v marcu razglasila pandemijo, medtem ko je bila v Sloveniji razglašena epidemija. Po vsem svetu so

bili sprejeti številni ukrepi za zaježitev virusa, ki so močno posegli v različne vidike življenja ljudi. Posebej je zaznamovala vzgojno-izobraževalni proces na vseh ravneh izobraževanja (UNESCO 2020). Ta se je praktično čez noč v veliki meri prenesel na splet. Ponovno se je globalno povečalo zanimanje za izobraževanje na daljavo (Kaisara in Bwalya 2020). S pandemijo covida-19 so se pojavila vprašanja dosedanjega časa, prostora in procesa podajanja informacij, vloge izobraževalnih institucij pri spodbujanju vseživljenjskega učenja ter mej med spletnim in običajnim učenjem (Bhagat in Kim 2020).

Prenos izobraževanja iz učilnic v spletno okolje je odprl številna vprašanja ter povzročil nemalo težav in stisk učiteljem, saj mnogi izmed njih niso bili pripravljeni na hiter prenos izobraževanja v spletno okolje. Velik pečat je pustil tudi pri učencih oziroma študentih, ki so se, poleg okrnjenih socialnih stikov, morali v zelo kratkem času navaditi na nove pristope in načine pridobivanja znanja. V pričujočem prispevku nas je zanimalo, kako so situacijo, povezano z izobraževanjem na daljavo, doživljali študentje Univerze v Mariboru. Pri tem smo bili pozorni tako na pozitivne vidike kot tudi na težave študentov.

Teoretična izhodišča

Glavni značilnosti izobraževanja na daljavo sta fizična razdalja med učiteljem in učenecem ter uporaba različnih tehnologij, ki omogočajo komunikacijo učenec – učitelj oziroma učenec – učenec (Berg b. l.). UNESCO (1998 v Burns 2011) opredeljuje izobraževanje na daljavo kot »izobraževalni proces in sistem, v katerem je učenje izvedeno s strani nekoga oziroma nečesa, kar je umaknjeno iz prostora in časa učečega se«. Lea Bregar, Margerita Zgmajster in Radovan (2010) pojasnjujejo, da sta zanj značilna vpeljevanje sodobnih pedagoških modelov ter omogočanje fleksibilnosti glede hitrosti, časa, prostora in vsebine učenja. Obstaja več vrst modelov izobraževanja na daljavo. Raznolike so tudi dimenzije, ki karakterizirajo posamezni program; te so lokacija, način izvajanja (asinhrono, sinhrono), vrsta spletnega izobraževalnega procesa, stopnja interakcije med učenci ter interakcije med učiteljem in učenecem (Rupnik Vec in Mithans 2020).

Gledano z zornega kota udeležencev, pojasnjujejo Bregarjeva Zgmajstrova in Radovan (2020), ima izobraževanje na daljavo prednost zlasti v fleksibilnosti v kraju, času in vsebini izobraževanja, večji interaktivnosti ter dostopnosti do različnih virov znanja (asinhrono in sinhrono oblike komunikacije), preglednosti izobraževalnih pogojev, možnosti prilagajanja potrebam posameznikov ter razvoju novih zmožnosti in znanj. Podobno razmišlja O'Lawrence (2005), in sicer da je izobraževanje na daljavo v primerjavi z običajnim izobraževanjem fleksibilnejše, z nekaj omejitvami udeležencem

omogoča učenje pod njihovimi pogoji. Tudi drugi avtorji (Behzadi in Ghaffari 2011; Debeš 2021) med prednostmi izobraževanja na daljavo izpostavijo predvsem fleksibilnost in ekonomičnost, njegovo pomembno prednost pa vidijo tudi v koristi za okolje. Raziskava, narejena med študenti Pedagoške fakultete Univerze v Ljubljani (Podlogar idr. 2020), je pokazala, da je študentom med epidemijo covid-19 študij na daljavo v primerjavi z običajnim študijem bolj ustrezal zaradi lažje organizacije dela, možnosti lastnega tempa dela, prihranka časa in samoučinkovitosti.

Uspešno izvedbo izobraževanja na daljavo lahko ovirajo težave tehnične narave (Debeš 2021; Kaisara in Bwalya 2020; Naik idr. 2021). Med pandemijo covid-19 so se s tehničnimi težavami soočali tako visokošolski učitelji in sodelavci (Debeš 2021) kot tudi študentje (Kaisara in Bwalya 2020). Njegovo uspešno izvedbo lahko ovira tudi nepripravljenost študentov za tovrstno izobraževanje zaradi pomanjkljive usposobljenosti in izkušenj, kar lahko negativno vpliva na njihovo vključevanje v spletne učne aktivnosti, zadovoljstvo, sodelovanje, motivacijo za učenje in učno uspešnost (Agormedah idr. 2020). Pomembno je, da tehnologijo dobro obvladajo tudi učitelji (Debeš 2021). Poleg izzivov tehnične narave so na proces učenja v času izobraževanja na daljavo med pandemijo covid-19 vplivali še drugi dejavniki, kot so izolacija, neprimerno okolje za učenje ipd. (Kaisara in Bwalya 2020).

Ena izmed slabosti izobraževanja na daljavo je okrnjena neposredna interakcija v študijskem procesu tako v odnosu visokošolski učitelj – študent kot v odnosu študent – študent (Behzadi in Ghaffari 2011). Na to opozorijo tudi Naik idr. (2021), ki med omejitvami izobraževanja na daljavo izpostavijo pomanjkanje neposrednega stika visokošolskega učitelja s študenti in spontanih razprav. Raziskava, ki je bila izvedena med slovenskimi študenti (Gradišek in Polak 2021), je pokazala, da je bilo v času študija na daljavo med pandemijo covid-19 malo študentov vpetih v razprave v študijskem procesu. Študenti so poročali, da so bili na začetku zelo nesamozavestni, težave so imeli pri vključevanju v razprave in čutili so slabšo skupinsko dinamiko. Prav tako so visokošolski učitelji in strokovni sodelavci poročali, da so se v času izobraževanja na daljavo, med pandemijo covid-19, pogosto soočali z izzivom sodelovanja študentov (Debeš 2021), izziv pa sta jim predstavljala tudi preverjanje in ocenjevanje znanja (Debeš 2021; Naik idr. 2021).

V primerjavi z izobraževanjem na daljavo običajno izobraževanje zahteva fizično prisotnost študentov v predavalnici – torej v okolju, kjer je navadno prisotnih manj motečih dejavnikov kot pri študiju na daljavo, kjer je študent običajno doma za svojim računalnikom. Zaradi fizične prisotnosti so študentje v predavalnici običajno bolj vpeti v učne aktivnosti, kar vpliva na njihovo

motivacijo (Adnan in Anwar 2020). Podobno razmišljata tudi Zeynab Behzad in Ghaffari (2011), in sicer da lahko prisotnost v predavalnici za marsikoga predstavlja pomemben motivacijski dejavnik in razlog za uspeh, medtem ko lahko udobje študija od doma vpliva na upad motivacije. Doma lahko študente marsikaj odvrača od študija, kar jih pri izobraževanju v predavalnici ne. Slednje je potrdila tudi raziskava, ki je pokazala, da je po mnenju študentov izobraževanje v učilnicah bolj motivirajoče kot izobraževanje na daljavo (Adnan in Anwar 2020), hkrati pa ne prispeva k trajnostnemu učenju (Altun idr. 2021). Izobraževanje na daljavo od študentov zahteva tudi veliko samodiscipline, ki pa je, kot izpostavi Behzadijeva in Ghaffari (2011), mnogi nimajo.

S hitrim širjenjem koronavirusa se je prenos študija na splet zdel najprimernejša alternativa, s čimer se je strinjal tudi večji delež študentov v raziskavi, ki jo je izvedla claudia Sălceanu (2020). V Mednarodni raziskavi IAU (International Association of Universities v Marinoni, Hvan't Land in Jensen 2020) so izpraševanci poročali, da je izobraževanje na daljavo sicer boljše alternativa odpovedanemu študijskemu procesu, vendar se z običajnim izobraževanjem ne more primerjati. Prav tako so Altun idr. (2021) z raziskavo potrdili, da študentje običajnemu izobraževanju dajejo prednost pred izobraževanjem na daljavo, po koncu epidemije koronavirusa pa so v večini pričakovali vrnitev študijskega procesa nazaj v predavalnice.

Metodologija

Namen raziskave

Z raziskavo smo želeli pridobiti vpogled v nekatere vidike doživljanja študija na daljavo med epidemijo covid-19 pri študentih Univerze v Mariboru. Podrobneje nas je zanimalo, kako so doživljali pogoje udeležbe v študijskem procesu, dostop do gradiv in možnost urejanja zapiskov, udeležbo in komunikacijo v pedagoškem procesu, časovne vidike študijskih obveznosti, načrtovanje študijskega dela in študijskih obveznosti, lasten proces učenja ter študijske rezultate in lastno učinkovitost pri študiju. Pozornost smo namenili razlikam med študenti glede na stopnjo študija. Predpostavljali smo, da so se študentje druge bolonske stopnje, predvsem zaradi bogatejših študijskih izkušenj, v novih okoliščinah bolje znašli (npr. pri načrtovanju študijskih obveznosti, pri organizaciji časa in usklajevanju študijskih ter drugih obveznosti ipd.), hkrati pa so bili manj negotovi glede poteka študija v novih okoliščinah.

Udeleženci

V raziskavi so sodelovali študentje različnih fakultet Univerze v Mariboru ($f = 220$). V vzorec je bilo vključenih več žensk ($f = 159$, $f\% = 72,3$) kot moških (f

= 61, $f\% = 27,7$). Glede na stopnjo študija smo študente razdelili v dve skupini. Prvo so predstavljali študentje prve bolonjske stopnje oziroma študentje prvih treh letnikov v primeru enovitega magistrskega študija ($f = 155$, $f\% = 70,5$), drugo pa študentje druge bolonjske stopnje oziroma študentje višjih letnikov v primeru enovitega magistrskega študija ($f = 65$, $f\% = 29,5$).

Pripomočki

Podatke smo zbrali s pomočjo spletnega anketnega vprašalnika, ki je bil oblikovan za namene raziskave. Z vprašanji uvodnega sklopa smo pridobili demografske podatke o študentih, kot so spol, fakulteta, smer in stopnja študija. Za ta prispevek je relevantno vprašanje, kako so študentje doživljali študij na daljavo med epidemijo covid-19. Študentom smo ponudili 28 trditev (preglednica 1), do katerih so se opredeljevali na petstopenjski lestvici od 1 – »sploh ne velja zame« do 5 – »zelo velja zame«. Nekatere postavke so predstavljale obratno vrednotenje.

Postopek zbiranja in obdelave podatkov

Raziskava je bila izvedena maja 2021, kar pomeni izkušnjo več kot enega leta skoraj neprekinjenega izobraževanja na daljavo. Študentje so v tem času v večini ujeli ritem izobraževanja na daljavo, hkrati pa je bilo zaradi dolgotrajnega zaprtja fakultet in socialnega življenja med njimi čutiti naveličanost nad trenutno situacijo in željo po čimprejšnji vrnitvi v življenje, ki so ga poznali pred pandemijo. Anketni vprašalnik je bil objavljen na spletni strani <https://www.ika.si/>, aktiven je bil od 13. do 31. maja 2021. Povezavo do anketnega vprašalnika smo najprej poslali predstavniku za odnose z javnostmi pri Študentskem svetu Univerze v Mariboru in ga prosili, da jo posreduje prodekanom za študentska vprašanja fakultet, ti pa naprej vsem študentom in študentkam posamezne fakultete. Da bi zagotovili čim boljši odziv, smo anketni vprašalnik s prošnjo po posredovanju študentom kasneje posredovali še koordinatorskim tutorjem fakultet, ki delujejo v okviru Študentske organizacije Univerze v Mariboru, ena od avtoric prispevka pa ga je objavila tudi na osebni profilu družbenega omrežja Facebook. Anketni vprašalnik je začelo izpolnjevati 297 študentov, v celoti pa ga je izpolnilo 220. Anketne vprašalnike, ki so bili pomanjkljivo izpolnjeni, smo izločili iz nadaljnje analize. Pridobljene podatke smo obdelali in analizirali s programom SPSS. Obdelava podatkov je potekala na ravni deskriptivne in inferenčne statistike. Za preverjanje razlik v doživljanju posameznih vidikov študija na daljavo med študenti glede na stopnjo izobraževanja smo uporabili t -preizkus (skupaj s preizkusom homogenosti varianc).

Preglednica 1 Mere opisne statistike in deleži za doživljanje posameznih vidikov študija na daljavo pri študentih

Trditve	M*	SD	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
(A) Predavanja, vaje ipd. težko spremljam zaradi neustreznega prostora (npr. nimam zasebnega prostora, v okolici so moteči dražljaji itd.).	2,42	1,30	29,5	32,3	14,1	15,0	9,1
Predavanja, vaje ipd. težko spremljam zaradi tehničnih težav (internetna povezava, oprema itd.).	2,35	1,14	27,7	31,4	22,3	15,5	3,2
Predavanja, vaje ipd. težko spremljam zaradi slabšega obvladovanja tehnologije.	1,68	0,87	51,8	35,0	7,3	5,5	0,5
(B) Imam dostop do vseh obveznih učnih gradiv oziroma obvezne literature.	3,63	1,04	3,2	12,7	21,4	43,2	19,5
Sproti si lahko urejam zapiske z računalnikom.	3,35	1,17	8,2	16,8	22,3	37,3	15,5
(C) Predavanj, vaj ipd. se pogosto udeležim.	4,13	1,06	2,7	7,3	12,3	30,0	47,7
Na predavanjih, vajah ipd. sem prisoten zgolj navidezno (se le priključim, vendar opravljam druge dejavnosti).	2,97	1,14	10,5	25,5	30,0	25	9,1
Na predavanjih, vajah ipd. sem prisoten zgolj pasivno (ne sodelujem oziroma se ne odzivam).	3,55	1,31	10,9	28,6	23,2	25,9	11,4
(Č) Primanjkuje mi dvosmerne komunikacije z učitelji.	2,90	1,26	15,9	25,5	22,7	24,5	11,4
O učni snovi ne komuniciram z ostalimi študenti med predavanji, vajami ipd.	2,62	1,25	21,4	32,3	17,3	21,4	7,7
O učni snovi ne komuniciram z ostalimi študenti izven predavanj, vaj ipd. (po družbenih omrežjih, telefonu ipd.).	2,17	1,14	31,8	40,5	11,4	11,8	4,5
Od učiteljev ne dobim dovolj sprotnih povratnih informacij.	2,60	1,17	19,1	33,2	22,7	19,1	5,9

Nadaljevanje na naslednji strani

Rezultati

V preglednici 1 prikazujemo frekvence in mere opisne statistike za spremenljivke, ki smo jih vključili v analizo. Kot je razvidno, smo posamezne trditve glede na vsebino združili v osem vsebinskih sklopov, po katerih v nadaljevanju tudi predstavljamo rezultate.

Najprej nas je zanimalo, kako so študentje v času izobraževanja na daljavo doživljali pogoje udeležbe v pedagoškem procesu. Približno 60 % jih je lahko spremljalo pedagoški proces na daljavo, ne da bi jih pri tem ovirali prostorski pogoji ali tehnične težave. Hkrati slaba četrtina študentov ni imela ustreznih

Preglednica 1 *Nadaljevanje s prejšnje strani*

Trditve	M*	SD	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
(D) Glede na urnik si lahko sam organiziram čas za študijske in ostale obveznosti.	3,79	1,04	3,2	8,6	21,4	40,0	26,8
Časovno težko usklajujem študijske in druge obveznosti.	2,76	1,22	16,8	29,5	23,2	21,8	8,6
Zmanjkuje mi časa za prostočasne dejavnosti.	2,99	1,35	17,3	22,3	20,9	23,2	16,4
Ne uspe mi opraviti vseh študijskih obveznosti v predvidenih rokih.	2,38	1,19	23,6	41,8	15,0	11,8	7,7
(E) Težave imam z načrtovanjem študijskih obveznosti oziroma s samoorganizacijo.	2,86	1,36	21,8	20,0	21,8	22,7	13,6
Dela v povezavi s študijem posebej ne načrtujem, prepustim se okoliščinam.	2,77	1,15	15,5	26,8	29,1	22,3	6,4
Zaradi porušene dnevne rutine (zjutraj mi ni treba vstati, se obleči, oditi na fakulteto ...) imam težave s študijskim delom.	2,98	1,40	19,1	23,6	15,0	25,0	17,3
(F) Težko ohranjam koncentracijo pri spremljanju predavanj, vaj ipd.	3,55	1,31	11,4	12,3	12,3	37,7	26,4
Težko ohranjam motivacijo, zavzetost za študij.	3,40	1,38	14,1	14,1	15,9	30,0	25,9
Občutim negotovost, ker ne vem, kako bodo potekali izpiti.	3,53	1,24	9,1	13,6	15,0	39,5	22,7
Občutim negotovost, ker ne vem, če bom dovolj motiviran za študij, če bo ta še naprej potekal na daljavo.	3,25	1,51	19,5	16,4	12,3	22,7	29,1
Občutim negotovost, ker ne vem, če mi bo uspelo opraviti vse študijske obveznosti zaradi študija na daljavo.	3,06	1,43	19,5	19,1	17,3	23,6	20,5
(G) Vedno se ne poglobim dovolj v študij.	3,22	1,11	8,2	17,7	28,6	35,0	10,5
Moje pridobljeno znanje je površinsko.	3,10	1,19	12,3	17,7	29,5	28,6	11,8
Učinkovito opravim vse naloge.	3,55	0,95	2,3	12,7	26,4	45,5	13,2
Sem učinkovit.	3,38	1,06	5,9	13,2	31,4	35,9	13,6

Opombe Naslovi stolpcev: (1) sploh ne velja zame, (2) ne velja zame, (3) niti velja niti ne velja zame, (4) velja zame, (5) zelo velja zame (vse v odstotkih). Doživljanje posameznih vidikov študija: (A) pogoji udeležbe v študijskem procesu, (B) dostopnost gradiv in možnosti urejanja zapisov, (C) udeležba v pedagoškem procesu, (Č) komunikacija v pedagoškem procesu, (D) časovni vidiki študijskih obveznosti; (E) načrtovanje študijskega dela in študijskih obveznosti, (F) lasten proces učenja, (G) študijski rezultati in lastna učinkovitost študija. Pri vseh trditvah: $N = 220$.

prostorskih pogojev za spremljanje pedagoškega procesa, slaba petina pa je poročala o tehničnih težavah. Študentje so pretežno (dobrih 85 %) poročali,

da niso imeli težav pri spremljanju pedagoškega procesa zaradi slabšega obvladovanja tehnologije.

V nadaljevanju smo preverili, kako so študentje doživljali dostopnost gradiv in možnosti sprotne urejanja zapiskov. Okoli 60 % jih je imelo v času študija na daljavo dostop do vseh obveznih učnih gradiv oziroma obvezne literature, medtem ko jih 16 % teh možnosti ni imelo. Približno polovica študentov si je lahko ob predavanjih oziroma vajah sproti urejala zapiske.

Z naslednjim sklopom trditev smo preverili, kako so študentje doživljali udeležbo v študijskem procesu. Skoraj 80 % študentov se je v času študija na daljavo pogosto udeleževalo pedagoškega procesa. Dobra tretjina je odgovorila, da je bila v pedagoškem procesu prisotna zgolj navidezno (študenti so se le priključili, vendar so opravljali druge dejavnosti), in približno enak odstotek študentov je to zanikal. Iz preglednice 1 je razvidno, da je bilo skoraj 40 % študentov v pedagoškem procesu prisotnih zgolj pasivno, približno enak odstotek študentov pa je to zanikal.

Sledilo je preverjanje doživljanja komunikacije v pedagoškem procesu. Dobri tretjini študentov je primanjkovalo dvosmerne komunikacije z učitelji, slaba tretjina pa v pedagoškem procesu o snovi ni komunicirala z ostalimi študenti. Študentje so pretežno poročali, da so izven pedagoškega procesa o snovi komunicirali z ostalimi študenti (po socialnih omrežjih, telefonu, e-pošti ipd.). Dobra polovica študentov je bila zadovoljna s količino povratnih informacij, ki so jih podali učitelji, četrtnina pa si je želela več povratnih informacij.

S trditvami petega sklopa smo preverjali doživljanje časovnih vidikov študijskih obveznosti. Dve tretjini študentov sta pritrdili, da sta si lahko glede na urnik sami organizirali čas za študijske in ostale obveznosti. Slaba tretjina jih je časovno težko usklajevala študijske in druge obveznosti, nekoliko manj kot polovica pa jih ni imelo težav s tem. Delež študentov, ki so odgovorili, da jim je zmanjkovalo časa za prostočasne dejavnosti, je enak deležu tistih, ki so to zanikali (okoli 40 %). Približno dve tretjini sta jih odgovorili, da jim je uspelo opraviti vse študijske obveznosti v predvidenih rokih.

V nadaljevanju nas je zanimalo doživljanje načrtovanja študijskega dela in študijskih obveznosti. Odgovori v preglednici 1 kažejo, da približno 40 % študentov ni imelo težav z načrtovanjem študijskih obveznosti oziroma s samo-organizacijo, medtem ko se je dobra tretjina soočala z navedenimi težavami. Slabih 30 % jih ni posebej načrtovalo dela v povezavi s študijem, ampak se je prepustilo okoliščinam. Približno 40 % študentov je odgovorilo, da so imeli v času študija na daljavo težave zaradi porušene dnevne rutine, približno enak odstotek pa je to zanikal.

Poglejmo, kako so študentje doživljali lasten proces učenja. Slabi dve tretjini sta potrdili, da sta v času študija na daljavo težko ohranjali koncentracijo pri spremljanju pedagoškega procesa, dobra polovica pa je težko ohranjala motivacijo, zavzetost za študij. Iz preglednice 1 je razvidno, da je bilo v času študija na daljavo dobrih 60 % študentov negotovih glede poteka izpitov, okoli 50 % pa je bilo negotovih, ker niso vedeli, če bodo dovolj motivirani za študij, če bo ta še naprej potekal na daljavo. Nekoliko manj kot polovica je bila negotova, ker ni vedela, ali ji bo uspelo opraviti vse študijske obveznosti zaradi študija na daljavo.

O doživljanju študijskih rezultatov in učinkovitosti študija so študentje podali naslednje odgovore. Nekoliko manj kot polovica je poročala, da se v času študija na daljavo ni vedno dovolj poglobila v študij, 40 % študentov pa je potrdilo, da je bilo znanje, ki so ga pridobili v času študija na daljavo, površinsko. Hkrati je skoraj 60 % študentov po lastnih navedbah v času študija na daljavo učinkovito opravilo vse naloge, slaba polovica pa je sebe označila za učinkovite.

Ob koncu nas je zanimalo, ali med študenti glede na stopnjo študija obstajajo razlike v doživljanju posameznih vidikov študija na daljavo. Predpostavka o homogenosti varianc je bila upravičena pri vseh osmih vidikih študija, zato smo za preverjanje razlik uporabili *t*-preizkus. V nadaljevanju zaradi prostorske omejenosti prikazujemo rezultate *t*-preizkusov le za primera, kjer sta se med študenti glede na stopnjo študija pokazali statistično pomembni razliki. Prvi primer je zaznavanje doživljanja pogojev udeležbe v študijskem procesu ($t = 2,054$; $p = 0,041$). Navedeni vidik so študentje druge stopnje doživljali pozitivneje ($M = 5,89$; $SD = 2,35$) kot študentje prve stopnje ($M = 6,68$; $SD = 2,68$). Spomnimo, da nižji rezultat pomeni pozitivnejše zaznavanje študija na daljavo. Podoben rezultat se je pokazal tudi v primeru doživljanja lastnega procesa učenja ($t = 2,058$; $p = 0,041$), kjer so prav tako študentje druge stopnje ($M = 15,58$; $SD = 5,38$) ta vidik študija na daljavo zaznavali pozitivneje kot študentje prve stopnje ($M = 17,31$; $SD = 5,79$).

Razprava

Namen pričujočega prispevka je bil prikazati rezultate raziskave, v kateri nas je zanimalo, kako so situacijo, povezano z izobraževanjem na daljavo ob zaprtju fakultet, doživljali študentje Univerze v Mariboru. Preden izpostavimo nekatere bistvene rezultate, navajamo omejitve, ki so bile zaznane pri izvedbi raziskave in jih je potrebno upoštevati pri interpretaciji rezultatov. V raziskavo smo zajeli vzorec študentov le ene izmed slovenskih univerz, zato rezultatov ne moremo posploševati na celotno populacijo študentov. V njej so sodelo-

vali le tisti študentje, ki so se bili pripravljeni odzvati in izpolniti anketni vprašalnik. Zbiranje podatkov za raziskavo je temeljilo na odgovorih študentov in mogoče je, da niso popolnoma enopomensko razumeli vseh anketnih vprašanj ter posledično niso podali povsem točnih odgovorov. V raziskavi smo namenili pozornost njihovemu pogledu na doživljanje študija na daljavo, kar bi veljalo primerjati z njihovimi pogledi na doživljanje običajnega študija, v raziskavo pa bi bilo dobrodošlo vključiti tudi vidik visokošolskih učiteljev in sodelavcev. Navedeno predstavlja izziv za prihodnje raziskave.

Rezultati raziskave so pokazali, da je približno tri petine študentov v času študija na daljavo lahko nemoteno spremljalo pedagoški proces, ne da bi jih pri tem ovirali prostorski pogoji ali tehnične težave, ter imelo dostop do vseh obveznih učnih gradiv oziroma literature. Ob tem ne velja prezreti deleža študentov, pri katerih so bile te možnosti omejene. Kot pojasnjuje Medveš (2020), je v času izobraževanja na daljavo veliko težavo predstavljala ogroženost načela pravičnosti. Navaja, da se je pojavil strah pred povečanjem razlik med učenci, zlasti na račun najbolj ogroženih. Rezultati raziskave so pokazali, da je bilo načelo pravičnosti na preizkušnji tudi v visokošolskem izobraževanju. Približno četrtnina študentov je imela pri spremljanju pedagoškega procesa prostorske težave. Spomnimo, da je bila v času izobraževanja na daljavo v določenem časovnem obdobju omejena dostopnost študentskih domov, zato so se študentje vračali v svoje domače okolje, kjer pa morda niso imeli najidealnejših prostorskih pogojev za spremljanje študijskega procesa. Slabih 20 % se jih je soočalo s tehničnimi težavami, nekateri niso imeli dostopa do študijskih gradiv oziroma literature. Zeynab Behzadi in Ghaffari (2011) opozarjata, da je lahko ena od slabosti izobraževanja na daljavo prav nedostopnost določenih gradiv, saj vsa gradiva niso dostopna na spletu. V času izobraževanja na daljavo knjižnice niso bile nenehno odprte, ko pa so bile, morda študentje do njih niso imeli dostopa, da bi si pridobili vsa potrebna študijska gradiva.

Študentje so v raziskavi v večini poročali, da so se v času študija na daljavo pogosto udeleževali pedagoškega procesa. Ta podatek je sicer spodoben, vendar potrebuje dodatno pojasnilo. Običajen pouk v primerjavi s poukom na daljavo zahteva fizično prisotnost študentov v predavalnici, kjer so študentje navadno tudi bolj vpeti v učne aktivnosti (Adnan in Anwar 2020), hkrati pa fizična prisotnost udeležencem otežuje zgolj navidezno prisotnost v učnem procesu. Izobraževanje na daljavo študentom omogoča več svobode kot običajno izobraževanje, od njih pa terja tudi več samodiscipline, ki pa je, kot pojasnjujeta Zeynab Behzadi in Ghaffari (2011), mnogi nimajo. V raziskavi je dobra tretjina študentov potrdila navidezno prisotnost v pedago-

škem procesu v času izobraževanja na daljavo, še nekoliko več pa jih je odgovorilo, da so bili v študijskem procesu prisotni zgolj pasivno. Dobljeni rezultati odpirajo vprašanje, kako pogosti sta navidezna oziroma pasivna prisotnost v študijskem procesu v času običajnega študija v predavalnicah.

V sodobnem visokošolskem izobraževanju naj bi bilo, kot pojasnjuje Cvetek (2020), v ospredju vprašanje, kaj počnejo študentje, učitelji pa naj bi svoje poučevanje razumeli kot omogočanje študentom, da ti sami dejavno gradijo svoje razumevanje in znanje. To pomeni, da naj bi razpravljali o prebranjem, si beležili svoje izkušnje, razmišljali o njih, odgovarjali na vprašanja in oblikovali svoja, razpravljali, skupaj reševali težave, snovali projekte, razpravljali o svoji uspešnosti ipd. Raziskava je pokazala, da je v času izobraževanja na daljavo dobra tretjina študentov pogrešala dvosmerno komunikacijo z učitelji, nekoliko manjši delež pa med predavanji, vajami ipd. o učni snovi ni komuniciral z ostalimi študenti, ker k temu ni bil spodbujen. Pri študiju na daljavo je med udeleženci v vzgojno-izobraževalnem procesu verjetno težje vzpostaviti komunikacijo kot pri običajnem študiju, vendar ni nemogoče. Izobraževanje na daljavo sicer ne omogoča fizičnega stika, pojasnjuje Medveš (2020), omogoča pa ustvarjanje stikov, ki imajo lahko vse lastnosti socialnega. In prav s spodbujanjem komunikacije med učitelji in študenti ter med študenti samimi lahko učitelji, kot izpostavljajo Tang ipd. (2021), pomembno prispevajo k pripravljenosti študentov za spletno učenje. Učiteljem zato svetujejo, da v študijski proces vnašajo timsko delo, sodelovalno učenje in druge pristope, ki spodbudijo medsebojno učenje, študentom pa omogočajo medsebojno podporo. Z namenom podpore visokošolskim učiteljem in sodelavcem pri izvajanju študijskega procesa na daljavo so bila kmalu po razglasitvi epidemije pri nas zanje organizirana različna usposabljanja (npr. v okviru nacionalnega projekta Inovativno učenje in poučevanje v visokem šolstvu; več o tem na spletnem naslovu <http://www.inovup.si/>).

Formativna povratna informacija, ki je podana med samim študijskim procesom, študentom pomaga prepoznati, kako dobro so opravili delo, kje so še prisotne vrzeli v znanju in kaj je še treba izpopolniti. Prispeva h kritičnemu vrednotenju lastnega znanja, spodbuja individualni napredek in krepi odgovornost za lastno učenje (več o tem v Pšunder idr. 2021). To je pomemben cilj ne samo visokošolskega izobraževanja, ampak tudi vseživljenjskega učenja (Nicol in Milligan 2006). Več kot polovica študentov je v času študija na daljavo po lastnih navedbah od učiteljev prejela dovolj sprotnih povratnih informacij, toda ponovno izpostavljamo delež študentov (kar četrтина), ki pa ni bil zadovoljen s količino učiteljevih povratnih informacij. Tudi v tem primeru bi bilo zanimivo raziskati, kako študentje komunikacijo v študijskem procesu,

vključno z učiteljevo povratno informacijo, doživljajo v času običajnega študija v predavalnicah.

Težišče dela se je v času izobraževanja na daljavo močno premaknilo k posamezniku, velik poudarek je bil na samostojnem učenju (Medveš 2020). Večji obseg samostojnega dela je študentom omogočal, da so si lahko sami organizirali čas za študijske in druge obveznosti. To so v veliki meri potrdili tudi tisti, ki so sodelovali v naši raziskavi. Hkrati je slaba tretjina izpostavila, da je časovno težko usklajevala študijske in druge obveznosti, nekoliko večji delež pa jih je odgovorilo, da jim je zmanjkovalo časa za prostočasne dejavnosti. Takšni odgovori niso presenetljivi, če upoštevamo dejstvo, da so bili v času študija na daljavo študentje bolj obremenjeni kot v času običajne izvedbe študija v predavalnicah (Gabrovec idr. 2021). Raziskava, ki so jo izvedli Jakovljevič idr. (2020) na Zdravstveni fakulteti Univerze v Ljubljani, je potrdila, da so tako visokošolski učitelji kot študentje za obveznosti v času izobraževanja na daljavo porabili več časa kot pri običajnem študiju. V raziskavi, ki so jo izvedle Neža Podlogar idr. (2020) na Pedagoški fakulteti Univerze v Ljubljani, pa so študentje med najpogostejšimi razlogi, zakaj jim je študij na daljavo manj ustrezal kot običajen, navajali obremenjenost s študijskimi obveznostmi. Kljub povečanemu obsegu dela je, kot potrjuje naša raziskava, približno dvema tretjinama uspelo (verjetno ob povečanem obsegu dela in na račun prostočasnih dejavnosti) opraviti vse študijske obveznosti v predvidenih rokih.

Rezultati raziskave so nadalje potrdili, da je imela dobra tretjina študentov težave z načrtovanjem študijskih obveznosti oziroma s samoorganizacijo. Dobra četrtina ni posebej načrtovala dela, povezanega s študijem, ampak se je prepustila okoliščinam. Tudi študentje na Pedagoški fakulteti Univerze v Ljubljani so v raziskavi (Gradišek in Polak 2021) izpostavili, da so imeli v času pandemije covid-19 težave z organizacijo študijskih obveznosti. Poročali so, da so v začetku izvajanja študija na daljavo dobili toliko navodil, da niso vedeli, kako bi se organizirali, bili so zmedeni in nepripravljeni na novo situacijo. Pojavlja se vprašanje, ali so težave z načrtovanjem študijskih obveznosti oziroma s samoorganizacijo specifična študija na daljavo ali pa imajo študentje tovrstne težave tudi pri običajnem študiju. Ena od posebnosti, ki je gotovo tesno povezana predvsem s študijem na daljavo, pa je porušena dnevna rutina. Gabrovec idr. (2020) so z raziskavo potrdili, da je večina študentov v času izobraževanja na daljavo občutila pomanjkanje običajne dnevne rutine. Rezultati naše raziskave so pokazali, da je imelo dobrih 40 % študentov zaradi porušene dnevne rutine težave, povezane s študijskim delom.

Približno dve tretjini študentov sta v času študija na daljavo težko ohranjali

koncentracijo pri spremljanju pedagoškega procesa, medtem ko jih je nekoliko manj težko ohranjalo motivacijo, zavzetost za študij. Težave z motivacijo v času izobraževanja na daljavo so potrdile tudi druge raziskave (npr. Adnan in Anwar 2020, Altun idr. 2021, Gabrovec idr. 2020). Cvetek (2020) pojasnjuje, da so za učenje in študijsko uspešnost najpomembnejši notranji dejavniki, med katerimi navaja radovednost, željo po učenju in razumevanju ter pozitivna čustva. Prav tako izpostavi, da je mogoče na te dejavnike vplivati z načini poučevanja in s podporo študentov. Podpora je bila za slednje v času izobraževanja na daljavo zelo pomembna, predvsem ker so bili zaradi okoliščin, povezanih s študijem na daljavo, precej negotovi. Več kot polovica je bila negotova, ker ni vedela, kako bodo potekali izpiti in ali bodo dovolj motivirani za študij, če bo ta še naprej potekal na daljavo. Nekoliko manj kot polovica jih je čutilo negotovost, ker niso vedeli, ali bodo zaradi študija na daljavo uspeli opraviti vse študijske obveznosti.

V raziskavi, ki so jo izvedle Neža Podlogar idr. (2020), so študentje ocenili, da je bila poglobljenost študijskega dela v času izobraževanja na daljavo v primerjavi z običajnim študijem včasih slabša, včasih boljša. V naši raziskavi je slaba polovica študentov poročala, da se v času izobraževanja na daljavo ni vedno dovolj poglobila v študij, nekoliko manj pa jih je poročalo o tem, da je bilo znanje, ki so ga pridobili, površinsko. Hkrati jih je v času študija na daljavo po lastnih navedbah več kot polovica učinkovito opravilo vse naloge, nekoliko manjši odstotek pa je sebe označil za učinkovite. Ob tem se postavlja vprašanje, kaj za študente pomeni učinkovito opravljena naloga oziroma samoučinkovitost – ali predvsem to, da jim uspe opraviti vse študijske obveznosti oziroma naloge, ki jim omogočajo napredovanje v višji letnik, ali tudi pridobitev poglobljenega znanja.

Po podatkih raziskave so študentje prve bolonjske stopnje pogoje udeležbe v študijskem procesu zaznavali negativneje kot študentje druge. Pričakovati je, da več študentov druge stopnje študija že živi samostojno, kar bi jim lahko omogočalo ustrežnejše prostorske pogoje za spremljanje študijskega procesa v času študija na daljavo. Morda imajo več izkušenj z uporabo tehnologije in so se zato tudi učinkoviteje soočali s tehničnimi težavami. Študentje druge bolonjske stopnje so tudi pozitivneje ocenili lasten proces učenja. Tudi v tem primeru njihovi odgovori niso bili presenetljivi; so namreč že dobro vpeljeni v študijski proces in imajo že kar nekaj izkušenj s študijem. Z nekaterimi profesorji so se srečali že na prvi stopnji študija, zato poznajo njihov način dela. Prav tako so verjetno tudi bolj navajeni samostojnega dela v okviru študija, ki ga je v veliki meri zahtevalo izobraževanje na daljavo.

Na osnovi dobljenih rezultatov lahko sklenemo, da je večina študentov s

študijem na daljavo v času pandemije covida-19 nekako shajala. Ob tem pa ne velja prezreti težav in negotovosti, s katerimi so se soočali v tem času. Čeprav se je z določenimi težavami, povezanimi s študijem na daljavo, soočal manjši delež študentov, je pomembno, da smo pozorni tudi nanje. Njihove izkušnje lahko predstavljajo izhodišče za razmislek o možnostih za izboljšanje kakovosti visokošolskega pouka v primeru morebitne ponovne selitve vzgojno-izobraževalnega procesa iz predavalnic v spletno okolje.

Zahvala

Prispevek je rezultat raziskovalnega dela v okviru projekta Inovativno učenje in poučevanje v visokem šolstvu (INOUP), ki ga sofinancirata Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada in Republika Slovenija.

Literatura

- Adnan, M., in K. Anwar. 2020. »Online Learning amid the COVID-19 Pandemic: Students' Perspectives.« *Journal of Pedagogical Sociology and Psychology* 2 (1): 45–51.
- Agormedah, E. K., E. A. Henaku, D. M. K. Ayite in E. A. Ansah. 2020. »Online Learning in Higher Education during COVID-19 Pandemic: A case of Ghana.« *Journal of Educational Technology & Online Learning* 3 (3): 183–210.
- Altun, T., S. Akyıldız, A. Gülay in C. Özdemir. 2021. »Investigating Education Faculty Students' Views about Asynchronous Distance Education Practices during Covid-19 Isolation Period.« *Psycho-Educational Research Reviews* 10 (1): 34–45.
- Behzadi, Z., in A. Ghaffari. 2011. »Characteristic of Online Education and Traditional Education.« *Life Science Journal* 8 (3): 54–58.
- Berg, C. A. B. I. »Distance Learning.« *Encyclopedia Britannica*. <https://www.britannica.com/topic/distance-learning>.
- Bhagat, S., in J. D. Kim. 2020. »Higher Education Amidst COVID-19: Challenges and Silver Lining.« *Information Systems Management* 37 (4): 366–371.
- Bregar, L., M. Zagmajster in M. Radovan. 2010. *Osnove e-izobraževanja*. Ljubljana: Andragoški center Slovenije.
- . 2020. *E-izobraževanje za digitalno družbo*. Ljubljana: Andragoški center Slovenije.
- Burns, M. 2011. *Distance Education for Teacher Training: Modes, Models, and Methods*. Washington, DC: Distance Education for Teacher Training: Modes, Models and Methods.
- Cvetek, S. 2019. *Na študenta osredinjeno poučevanje*. Ribniško selo: Akadem.
- Debeş, G. 2021. »Distance Learning in Higher Education during the COVID-19 Pandemic: Advantages and Disadvantages.« *International Journal of Curriculum and Instruction* 13 (2): 1109–1118.

- Gabrovec, B., Š. Selak, N. Crnkovič, K. Cesar in A. Šorgo. 2021. *Raziskava o doživljanju epidemije covid-19 med študenti: poročilo o opravljeni raziskavi*. Ljubljana: Nacionalni inštitut za javno zdravje.
- Gradišek, P., in A. Polak. 2021. »Insights Into Learning and Examination Experience of Higher Education Students during the COVID-19 Pandemic.« *Sodobna pedagogika* 72 (138): 286–307.
- Jakovljevič, M., B. Ivanc, C. Lebar, T. Levec in G. Levičnik. *Poučevanje in študij na daljavo v času covid-19*. Ljubljana: Zdravstvena fakulteta.
- Kaisara, G., in J. K. Bwalya. 2020. »Investigating the E-Learning Challenges Faced by Students during Covid-19 in Namibia.« *International Journal of Higher Education* 10 (1): 308–318.
- Marinoni, G., H. Hvan't Land in T. Jensen. 2020. »The Impact of COVID-19 on Higher Education around the World.« IAU Global Survey Report, International Association of Universities, Pariz. https://www.iau-aiu.net/IMG/pdf/iau_covid19_and_he_survey_report_final_may_2020.pdf.
- Medveš, Z. 2020. »Šolanje na daljavo – zamujena priložnost.« *Sodobna pedagogika* 71 (4): 14–26.
- Naik, G. L., M. Deshpande, D. C. Shivanada, C. P. Ajey in G. C. Manjunath Patel. 2021. »Online Teaching and Learning of Higher Education in India during COVID-19 Emergency Lockdown.« *Pedagogical Research* 6 (1): em0090. <https://doi.org/10.29333/pr/9665>.
- Nicol, D., in C. Milligan. 2006. »Rethinking Technology-Supported Assessment Practices in Relation to the Seven Principles of Good Feedback Practice.« *V Innovative Assessment in Higher Education*, ur. C. Bryan in K. Clegg, 64–77. London in New York: Routledge.
- Podlogar, N., U. Žerak, A. Lišič, L. Lavrih, N. Fricelj in M. Juriševič. 2020. »Pogledi in izkušnje študentov pedagoških smeri o študiju na daljavo v času epidemije COVID-19.« *V Psihologija pandemije: posamezniki in družba v času koronske krize*, ur. Ž. Lep in K. Hacin Beyazoglu, 205–216. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- Pšunder, M., K. Bakračević, S. Ograjšek in M. Ivanuš Grmek. 2021. »Tradicionalne in alternativne oblike preverjanja in ocenjevanja znanja z vidika študentov Univerze v Mariboru.« *V Učenje in poučevanje v visokem šolstvu: spoznanja in izzivi*, ur. T. Vršnik Perše, 99–125. Maribor: Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba.
- Rupnik Vec, T., in M. Mithans. 2020. »Teoretični uvod.« *V Analiza izobraževanja na daljavo v času prvega vala epidemije covid-19 v Sloveniji*, ur. T. Vec Rupnik, 10–32. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Sălceanu, C. 2020. »Higher Education Challenges during Covid-19 Pandemic: A Case Studies.« *Revista Universitară de Sociologie* 16 (1): 104–114.
- Tang, Y. M., P. C. Chen, K. Law, K., C. H. Wu, Y.-Y. Lau, J. Guan, D. He in G. Ho. 2021. »Comparative Analysis of Student's Live Online Learning Readiness during

- the Coronavirus (COVID-19) Pandemic in the Higher Education Sector.« *Computers & Education* 168:104211. <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2021.104211>.
- UNESCO. 1998. »Learning about Frontiers: Teaching and Learning Definitions.« *Unesco Sources*, št. 98.
- . 2020. »COVID-19 Educational Disruption and Response.« 24. marec. <https://en.unesco.org/news/covid-19-educational-disruption-and-response>.

Experiencing Distance Learning during the COVID-19 Epidemic among Students of the University of Maribor

The outbreak of the COVID-19 virus and the consequent declaration of a pandemic worldwide have significantly affected various aspects of people's public and private lives. The impact of the pandemic has been particularly intense in the educational field at all levels of education. Overnight, education was transferred from classrooms to online environments, which led to new challenges for both teachers and students. In this manuscript, the results of a study that investigated students' perspectives on different aspects of distance learning at the University of Maribor during the COVID-19 epidemic are presented. 220 students from the University of Maribor participated in the study. The results indicated that most of the students reported that they somehow coped with distance learning. More than half of the participants reported a decline in concentration in studying and academic motivation, as well as some uncertainties related to the course of distance learning. Although some other problems related to distance learning have been reported by a smaller proportion of students, it is important not to ignore them. Their experience can be a starting point for the consideration of possibilities for improving the quality of higher education.

Keywords: distance education, COVID-19 epidemic, students, higher education, University of Maribor